



UPPSALA
UNIVERSITET

Nationellt centrum för
kvinnofrid

National Centre for
Knowledge on Men's Violence
Against Women

SE-751 85 Uppsala

Besöksadress/Visiting address:
Akademiska sjukhuset
Ingång 17

Uppsala University Hospital
Entrance 17

Telefon/Phone:
+46 18 611 27 93
www.nck.uu.se

n.n@nck.uu.se

Remissvar 2025-03-05

Ju2024/02261

Justitiedepartementet

Remissvar över Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra släktingar (Ds 2024:20)

Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK, har tagit del av promemorian Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar, Ds 2024:20, och avger i detta remissvar sina synpunkter. Yttrandet sker inom ramen för NCK:s uppdrag att höja kunskapen nationellt om mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer samt att ge stöd till våldsutsatta.

Bakgrund

Av uppdraget framgår att utredaren getts i uppdrag att ta fram ett förslag till förbud mot äktenskap mellan kusiner för att skapa en reglering som motverkar hedersförtryck och äktenskap som ingås som ett resultat av påtryckningar eller annan påverkan. Faktaunderlag ska inhämtas av utredaren om orsaker till och effekter, såväl medicinska som samhälleliga, av kusinäktenskapet och, i den mån det behövs för uppdraget, äktenskap mellan andra nära släktingar.

Sammanfattning

NCK **avstyrker** förslagen i sin helhet mot bakgrund av:

- Det saknas tillräckligt underlag i form av empiri och forskning för att införa ett förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar på grund av hedersrelaterat våld och förtryck, tvång och annan ofrihet.
- Det saknas tillräckligt underlag för att göra en inskränkning av rätten till äktenskap och rätten till privat- och familjeliv.
- Förbud mot att erkänna utländska äktenskap mellan kusiner och mellan syskon och syskons avkomling skulle kunna innebära negativa konsekvenser för enskilda personer.
- Eftersom NCK avstyrker förslaget om förbud mot äktenskap mellan kusiner, så avstyrker NCK också de förslag som följer av förbudet.

NCK:s synpunkter på utredningens förslag och bedömningar

NCK avstyrker förslagen i sin helhet. Nedan redogör NCK för skälen till ställningstagandena.

Sambandet mellan kusinäktenskap och hedersrelaterat våld och förtryck, tvång och annan ofrihet

NCK **understryker** att det i promemorian saknas tillräckligt underlag i form av empiri och forskning för att införa ett förbud mot äktenskap mellan kusiner på grund av hedersrelaterat våld och förtryck, tvång och annan ofrihet.

I promemorian framgår att det saknas officiella uppgifter avseende förekomsten av kusinäktenskap eller andra släktäktenskap i Sverige.

Det saknas tillräckligt underlag i form av empiri och forskning i promemorian gällande kopplingen mellan kusinäktenskap och hedersrelaterat våld och förtryck.

Utredaren konstaterar att kusinäktenskap kan ske av fri vilja. Vid tolv intervjuer som utförts på uppdrag av RFSU¹ framkommer att tre fjärdedelar av intervjupersoner, nio stycken, beskriver att de gift sig med sin kusin av egen vilja medan tre personer istället berättar om tvång och ofrihet.

Vidare konstaterar utredaren att det inte finns någon entydig forskning om sambandet mellan kusinäktenskap och tvång.

Utredaren fastslår att det inte finns några uppgifter om hur många kusinäktenskap som är förenade med tvång eller annan ofrihet. Mot bakgrund av detta saknas tillräckligt underlag för att införa ett förbud. NCK avstyrker förslaget till ett förbud mot kusinäktenskap.

Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter

NCK betonar vikten av att arbeta mot hedersrelaterat våld och förtryck och följa de internationella förpliktelser som återfinns i Europakonventionen², Istanbulkonventionen³ och andra internationella människorätts-instrument. NCK vill också betona vikten av att ta hänsyn till den kritik som lyftes av Europarådets granskande expertgrupp för Istanbulkonventionen (GREVIO 2018, 2023) gällande stigmatisering av vissa grupper av migranter i samband med arbetet mot våld mot kvinnor.

NCK framhåller att det saknas tillräckligt underlag för att göra en inskränkning av rätten till äktenskap och rätten till privat- och familjeliv. I promemorian analyserar utredaren internationella konventioner och andra rättsakter som kan ha betydelse när det gäller kusinäktenskap och andra äktenskap mellan släktingar (del 6). Utredningen berör rätten att ingå äktenskap, som finns med i

¹ Riksförbundet för sexuell upplysning.

² Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

³ Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet.

det internationella regelverket, inklusive artikel 23 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR) som fastslår: ”Rätten för giftasvuxna män och kvinnor att ingå äktenskap och bilda familj skall erkännas.” Enligt artikel 12 i Europakonventionen har giftasvuxna män och kvinnor rätt att ingå äktenskap och bilda familj i enlighet med de nationella lagar som reglerar utövandet av denna rättighet.

I promemorian skriver utredaren att enskildas rätt att ingå äktenskap kommer att inskränkas i samband med införandet av ett förbud, men att dessa inskränkningar är förenliga med Sveriges internationella åtagande (del 10.8). Det görs en avvägning mellan den enskilda personens rätt att ingå äktenskap och intresset att motverka hedersförtryck. Utredaren menar att kusiner som vill ingå i äktenskap kan bo som sambos och hantera det svagare rättsliga skyddet genom att upprätta testamente. Detta resonemang påminner om argument som framfördes mot könsneutral äktenskapsbalk och samkönade pars rättighet att ingå äktenskap.

Utredaren utgår ifrån att det finns ett samband mellan kusinäktenskap och hedersrelaterat våld och förtryck. NCK påpekar att en sådan inskränkning av rätten att ingå äktenskap är varken ändamålsenlig eller proportionerlig utifrån det tidigare framhållna svaga underlaget i form av empiri och forskning.

Förbud mot äktenskap mellan kusiner samt förbud att erkänna utländska äktenskap berör även rätten till privat- och familjeliv som regleras i artikel 8 i Europakonventionen, artikel 17 i ICCPR och artikel 7 i EU-stadgan⁴. Enligt artikel 8 i Europakonventionen kan rätten till privat- och familjeliv inskränkas med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till den nationella säkerheten, den allmänna säkerheten eller landets ekonomiska välbefinnande, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter. NCK betonar att det i promemorian saknas underlag för en sådan inskränkning.

Utredaren nämner Sveriges skyldighet att motverka diskriminering med hänvisning till Regeringsformen och Europakonventionen (del 6.2.1, 10.8). NCK belyser att det däremot inte presenteras någon analys av risker för diskriminering (både direkt och indirekt diskriminering) av det föreslagna förbudet.

⁴ Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

Negativa konsekvenser för enskilda personer

Ett förbud mot äktenskap mellan kusiner samt förbud att erkänna utländska äktenskap mellan kusiner skulle kunna innebära negativa konsekvenser för enskilda individer på flera sätt: genom inskränkning av enskilda personers rättigheter, juridiska och ekonomiska konsekvenser samt stigmatisering och misstänkliggörande. Förslaget innebär inskränkningar av rätten till att ingå äktenskap samt rätten till privat- och familjeliv, vilka NCK framhåller inte är varken ändamålsenliga eller proportionerliga. Förslaget innebär att äktenskap som ingåtts utanför Sverige inte skulle erkännas i Sverige (del 12.3), vilket kan skapa otrygghet för makar samt deras barn. Kusinäktenskap är ett vanligt förekommande fenomen i olika kulturer. Det är också förankrat i sociala och ekonomiska kontexter. NCK påpekar att ett sådant förbud kan ha diskriminerande och stigmatiserande implikationer för etniska minoriteter och migranter som kommer till Sverige samt deras barn.

Förbud mot äktenskap mellan dem, av vilka den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andres syskon

Utredningen föreslår ett förbud mot äktenskap mellan en person som är släkt i rätt nedstigande led med den andres syskon, som en konsekvens av förbudet mot kusinäktenskap. Förbudet motiveras med att sådana äktenskap innebär ett ännu närmare släktskap än i kusinäktenskap.

Utredaren konstaterar att sådana äktenskap inte förekommer i någon nämnvärd utsträckning, varken i hederskontexter eller i andra sammanhang.

Som har redogjorts för i promemorian finns det inte några officiella uppgifter om förekomsten av olika typer av släktskap i Sverige.

I promemorian saknas tillräckligt underlag i form av empiri och forskning avseende sambandet mellan ett äktenskap mellan dem av vilka den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andres syskon och hedersrelaterat våld och förtryck, tvång och annan ofrihet.

NCK avstyrker förslaget om förbud mot äktenskap mellan dem, av vilka den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andres syskon, som en konsekvens av att NCK avstyrker förslaget om förbud mot kusinäktenskap och på grund av bristande underlag.

Avskaffande av dispens för äktenskap mellan halvsyskon och helsyskon till följd av adoptivförhållanden

Som en konsekvens av förbudet mot kusinäktenskap, så föreslår utredningen ett avskaffande av dispens för äktenskap mellan halvsyskon och helsyskon till följd av adoptivförhållanden.

Som en konsekvens av att NCK avstyrker förbud mot kusinäktenskap, avstyrker NCK avskaffande av dispens för äktenskap mellan halvsyskon och helsyskon till följd av adoptivförhållanden. NCK avstyrker också på den grunden att det i promemorian saknas tillräckligt underlag i form av empiri och forskning avseende sambandet mellan dessa äktenskap och hedersrelaterat våld och förtryck, tvång och annan ofrihet.

Avslutande synpunkter

NCK är bekymrade över att utredaren getts i uppdrag att ta fram ett förslag till förbud mot äktenskap mellan kusiner. NCK hade önskat att utredaren istället getts i uppdrag att utreda om ett förbud bör införas.

NCK påminner att utredaren konstaterar att medicinska risker inte bedöms i sig tillräckligt för att motivera ett förbud mot kusinäktenskap.

NCK uppmärksammar att det redan finns lagstiftning för att motverka tvångs- och barnäktenskap. Tvångsäktenskap och barnäktenskap är brott mot de mänskliga rättigheterna och svensk lagstiftning.

Det finns flera kriminaliseringar avseende tvång i samband med äktenskap samt hedersrelaterat våld, förtryck och tvång i brottsbalken.

NCK ifrågasätter huruvida förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar är en nödvändig begränsning för att motverka hedersrelaterat våld, förtryck och tvång särskilt med beaktande av den lagstiftning som redan finns.

NCK efterfrågar en mer gedigen konsekvensanalys av de presenterade förslagen.

I detta ärende har Johanna Belachew (föreståndare) varit beslutande. Hanna Palhamn Szabó (universitetsadjunkt) och Alexandra Lebedeva (universitetsadjunkt) har varit föredragande.

Uppsala 2025-03-05



Johanna Belachew
Föreståndare

